

REFLECȚII ASUPRA ACTIVISMULULUI JURIDIC AL CETĂȚENILOR

Gh. COSTACHI,
doctor habilitat în drept, profesor universitar
Tudor PINZARU,
doctorand, Institutul de Cercetări Juridice și Politice

SUMMARY

Legal activism is a form of social activism, including conscious, initiative and legal activity of citizens and organizations oriented to efficient use rights provided by law, to exact execution of obligations, for achieve personal interests, of state and of society protected by law.

In this article it is proposed to study the essence, content and functions of the legal activism of citizens and elucidate its contribution as a phenomenon to building the rule of law and democratic society.

Keywords: activism, social activism, legal activism, legal behavior, citizen.

REZUMAT

Activismul juridic presupune o formă a activismului social, care cuprinde activitatea conștientă, inițiativă și legală a cetățenilor și organizațiilor, orientată spre folosirea eficientă a drepturilor prevăzute de lege, executarea exactă a obligațiilor asumate, realizarea intereselor personale, statale sau ale societății ocrotite de lege.

În articolul de față se propune studierea esenței, conținutului și funcțiilor activismului juridic al cetățenilor și elucidarea contribuției acestuia ca fenomen la edificarea statului de drept și democratizarea societății.

Cuvinte-cheie: activism, activism social, activism juridic, conduită legală, cetățean.

Introducere. O legitate importantă a unei societăți dezvoltate constă în amplificarea activismului social și juridic al persoanei, deoarece pentru o dinamică stabilă a acesteia este necesar ca în activitatea societății și a statului să se implice cât mai mulți indivizi. Beneficiile unei asemenea implicări sînt multiple, cea mai principală exprimîndu-se în dezvoltarea democrației în interesul tuturor. De aici, indiscutabil, derivă actualitatea studierii profunde a activismului social și juridic al persoanei în noile condiții democratice.

Scopul studiului constă în dezvoltarea esenței, conținutului și funcțiilor activismului juridic al cetățenilor și elucidarea contribuției acestuia ca fenomen la edificarea statului de drept și democratizarea societății.

Discuții și rezultate obținute. În sens larg, prin *activism social* se înțelege activitatea omului ce cuprinde diferite modalități de interacțiune cu mediul social, în scopul satisfacerii necesităților individuale sau sociale [28, p. 101]. Unii autori definesc activismul social ca pe o totalitate de forme de activitate umană, orientate conștient spre soluționarea sarcinilor ce stau în fața societății, a grupului social la o anumită etapă istorică. În calitate de subiect al activismului social poate fi per-

soana, un colectiv, un grup social, o pătură socială, societatea sau poporul [29, p. 18].

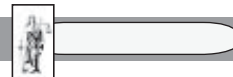
Referitor la formele activismului social, în sursele de specialitate sînt atestate următoarele: activismul social-politic, de muncă, social-cultural și juridic [1, p. 60] (social-juridic). Una dintre cele mai importante forme ale activismului social este considerată a fi *activismul juridic* al persoanei [12, p. 199].

Numeroși cercetători leagă activitatea cetățenilor de protecție a

drepturilor omului doar de sfera juridică a vieții societății. În acest sens, se ignorează faptul că activismul juridic ca parte a activismului social are loc nu doar în sfera juridică, fiind caracteristic și sferei politice, economice, culturii, muncii etc. În baza acestui fapt se poate susține că drepturile și obligațiile omului ca cetățean reprezintă o categorie universală și o trăsătură esențială a activismului social al persoanei, iar activismul juridic – temelia acestuia. Activismul juridic are în cadrul activismului social un rol similar celui pe care îl are dreptul constituțional în sistemul de drept al statului [8, p. 185].

De aici, activismul juridic poate fi definit ca parte a activismului social, care cuprinde activitatea conștientă, inițiativă și legală a cetățenilor și organizațiilor, orientată spre folosirea eficientă a drepturilor prevăzute de lege, executarea exactă a obligațiilor asumate, realizarea intereselor personale, statale sau ale societății ocrotite de lege [10, p. 128-129].

În literatura de specialitate

există diferite abordări ale esenței acestei categorii. Unii autori cercetează acest tip de activism prin prisma conștiinței persoanei, atitudinii acesteia față de normele de drept și a fenomenelor juridice, apreciind-o ca o pregătire de acțiune practică în sfera aplicării dreptului [23, p. 57]. Alți cercetători o privesc ca pe o conduită social utilă, o executare a obligațiilor și utilizare a drepturilor, necesare din punctul de vedere al intereselor societății [16, p. 40]. În acest sens, cercetătoarea N. V. Șcerbakova consideră că activismul social juridic este o activitate social utilă (pozitivă), conștientă, creativă orientată spre atingerea scopurilor dreptului, bazată pe respectarea dreptului, recunoașterea prestigiului activității instituțiilor de drept [32, p. 55].

Privit *stricto sensu*, activismul juridic este înțeles ca: „acțiunea activă a omului îndreptată la realizarea de sine stătătoare, intern-motivată a cerințelor legale” [21, p. 143]; „forma superioară a conduitei legale” [19, p. 99]; „comportamentul activ legal sau ilegal al individului” [24, p. 62-63].

Această ultimă afirmație este aspru criticată în literatura de specialitate. Bunăoară, prof. Gh. Avornic susține că în condițiile edificării statului de drept, conduita legală trebuie să devină unica formă posibilă pentru realizarea dreptului. De aici, comportamentul legal și liber exprimat al persoanei este primul semn caracteristic al activismului juridic [1, p. 61].

În viziunea cercetătorului S. Zlobin [10, p. 130], diferitele abordări ale activismului social-juridic indică în mare parte complexitatea acestuia, completându-se reciproc ele oferă o imagine integră a fenomenului. Astfel că, pe de o parte, activismul social-juridic denotă, în primul rând, un nivel înalt de dezvoltare a conștiinței juridice, exprimată în atitudinea persoa-

nei față de prescripțiile dreptului, perceperea acestuia ca obiectiv necesar pentru societate și pentru sine însăși, pregătirea persoanei de a folosi posibilitățile oferite de drept în activitatea sa și ajustarea conduitei sale potrivit acestora.

Pe de altă parte, activismul juridic reprezintă și o activitate social utilă, orientată spre realizarea scopurilor principale ale dreptului. Totodată, un asemenea activism indică și un anumit nivel de intensitate a activității în sfera social-juridică – mai înaltă decât simpla respectare și executare a obligațiilor legale, depășind astfel cerințele obișnuite ale conduitei legale [12, p. 200].

În acest sens, cercetătorii V. M. Chikvadze și V. P. Kazimirciuk menționează că activismul juridic nu poate fi redus doar la comportamentul legal, orientat spre respectarea normelor juridice. El presupune un nivel mult mai înalt al conștiinței juridice, persoana fiind interesată de a acționa întru consolidarea democrației, legalității și a ordinii de drept [30, p. 188; 13, p. 39].

Deci, activismul juridic presupune atât o atitudine subiectivă, o pregătire de acțiune legală și cu inițiativă în sfera dreptului, cât și însăși activitatea social utilă pozitivă.

În concret, activismul social-juridic al persoanei se exprimă prin conduita acesteia, conformată în totalitate cerințelor normelor de drept. Cu toate acestea, nu orice formă de conduită legală presupune activism social-juridic (printre acestea există forme care necesită un activism minim din partea subiectului), dar important e că orice activism social juridic, mai ales sub formă de activitate conștientă a persoanei de realizare a drepturilor și obligațiilor sale, poate fi exprimată doar prin conduită juridică legală a acesteia [10, p. 130].

În literatura de specialitate,

activismul juridic este tratat și în funcție de izvorul apariției lui și de atitudinea cetățeanului față de această categorie. Astfel, unii cercetători susțin că activismul juridic este determinat de volumul (conținutul) libertății persoanei, oficial recunoscut de dreptul pozitiv. Deci, activismul juridic și dreptul nu sînt pur și simplu două fenomene juridice legate între ele, dar indisolubil legate reciproc și direct dependente unul de celălalt. Schimbîndu-se intensitatea activismului juridic se schimbă și volumul libertății persoanei, drepturile acesteia [1, p. 61].

În concret, activismul juridic al persoanei este determinat de reglementarea normativă a posibilității cetățenilor de a participa activ la [18, p. 16; 1, p. 62]:

- activitatea de creație legislativă (în procesul de elaborare a politicilor publice, a diferitor proiecte de lege, a hotărîrilor cu caracter normativ etc.);
- activități de apărare și protejare a valorilor dreptului, a drepturilor, libertăților și intereselor legale ale cetățenilor;
- activitatea diferitor organizații obștești, exercitînd unele obligațiuni temporare sau permanente;
- redacțiile ziarelor, radioului, televiziunii și ale altor surse mass-media etc.

Din această perspectivă se poate susține că activismul juridic este acea formă a activismului social, prin care se manifestă pronunțat posibilitatea satisfacerii, prin mijloace juridice, a intereselor individuale, a realizării valorilor sociale și naționale și, în caz de necesitate, posibilitatea soluționării problemelor de ordin juridic. Ca mijloace juridice utilizate cercetătorii invocă referendumul, alegerea autorităților publice centrale și locale ale puterii, adunările cetățenilor, adresarea diferitor petiții în organele competente

sau persoanelor cu funcție de răspundere etc. [1, p. 63].

În context, prof. A.G. Murașin notează că activismul cetățenilor se manifestă, în special, atunci când ei participă activ la dezbateri pe marginea proiectelor de acte normative de interes local, la elaborarea și adoptarea acestora (de exemplu, decizii care vizează construcția unor uzine chimice, a stațiilor atomice, amplasarea unor stații PECO etc.) [17, p. 86]. Asemenea mecanisme juridice se aplică pe larg în țările democratice occidentale [5, p. 77-83].

În ceea ce privește situația de la noi, trebuie să recunoaștem că cetățenii Republicii Moldova, de asemenea au dreptul de a participa la procesul decizional, în acest sens existând un cadru juridic destul de dezvoltat ce garantează exercitarea dreptului la administrare [4, p. 37-43].

Din alt punct de vedere, se consideră că activismul juridic al persoanei este determinat de conștiința ei juridică, de atitudinea față de fenomenele juridice, fapt ce determină gradul de participare a acesteia la realizarea dreptului. În acest sens, prof. I. F. Pokrovski menționează că activismul juridic al persoanei depinde nu numai de factori externi, în special, de reglementarea juridică, dar și de factori interni, în concret - de conștiința juridică a persoanei. În continuare, cercetătorul precizează că „la cercetarea mecanismului de formare a conștiinței juridice a persoanei nu trebuie să ne limităm doar la cercetarea problemei privind subordonarea comportamentului factorilor externi (inclusiv celor juridici), totodată este necesară și analiza problemei autoreglării necesității interne a persoanei de a acționa în conformitate cu cerințele normelor juridice” [21, p. 143].

Sub acest aspect, se susține că conduita legală activă se bazează

nu doar pe convingerea în necesitatea respectării cerințelor legale, dar și pe recunoașterea semnificației sociale deosebite a dreptului, pe solidaritatea cu legea în ceea ce privește aprecierea valorilor reglementate, dorința de a respecta normele legii în activitatea cotidiană, a le proteja și apăra prin mijloace legale puse la dispoziția individului. O asemenea convingere, înțelegă ca o „acceptare morală a dreptului”, contribuie la formarea unui nivel înalt de cultură juridică, cu mult mai eficient stimulând acțiunile juridice active [12, p. 202].

Evident, omului îi este insuficient să cunoască norma de conduită, el trebuie să fie convins în eficacitatea ei, în valoarea ei socială și individuală. Mai mult, pregătirea psihologică este factorul ce reglementează din interior comportamentul omului, sursa activismului lui [20, p. 24; 7, p. 24-25]. Respectiv, orice persoană trebuie să fie pregătită psihologic de a comunica cu dreptul, astfel ca ea să simtă o necesitate lăuntrică de a înțelege profund esența și valoarea dreptului atât pentru societate, cât și pentru individ [1, p. 64].

Fiind un nivel superior al condiției legale, activismul juridic reprezintă astfel o importantă componentă a conștiinței juridice, care asigură și consolidează fundamentele juridice ale vieții fiecărui stat. Acest activism, bazându-se pe normele constituționale, este orientat spre consolidarea democrației, a legalității, a ordinii de drept, asigurarea stabilității regimului constituțional [27, p. 24].

Alți cercetători analizează activismul juridic sub un dublu aspect: ca o categorie subiectivă – predispoziția psihologică a individului de a acționa legal și ca o activitate social utilă pozitivă a acestuia. Respectiv, savanții S. N. Kojevnikov și Iu. I. Agheev apreciază activismul social-juridic ca fiind o calitate determinată de fac-

tori obiectivi (dezvoltarea relațiilor sociale etc.) și de factori subiectivi (nivelul înalt al conștiinței politice și juridice), care se manifestă printr-o activitate legală orientată spre utilizarea efectivă a drepturilor și libertăților stabilite de lege, realizarea deplină a obligațiilor asumate în vederea asigurării intereselor personale și obștești [15, p. 67; 14, p. 35].

În același timp, V. M. Șafirov și D. V. Iagofarov determină activismul juridic ca o atitudine subiectivă a persoanei față de drept determinată de capacitatea juridică și de pregătirea ei psihologică de a activa în sfera dreptului, care se manifestă în acțiuni concrete îndreptate spre atingerea rezultatului juridic scontat, acesta exprimând (în sens larg) unitatea dintre interesele comunității și ale persoanei și urmărind (în sens îngust) consolidarea comportamentului legal al subiecților [31, p. 47; 33, p. 68].

Raportat la cetățeni activismul juridic poate fi privit într-un sens larg și unul îngust. Dacă în primul caz noțiunea se extinde asupra activității indivizilor legată sau nu de interesele societății, atunci în al doilea caz activismul juridic se caracterizează ca o formă specială a activității subiecților de drept, realizată în procesul de executare a funcției publice deținute. Sub acest aspect activismul juridic excede cadrul satisfacerii doar a necesităților și intereselor personale [12, p. 200].

În context, specialiștii concretizează că activismul juridic în nici un caz nu ține doar de profesia de jurist, ea se referă la orice individ, indiferent de vîrstă, profesie, viziuni politice, origine, sex, stare materială sau socială etc. În același timp, este evident că activismul juridic este o trăsătură, o calitate indispensabilă activității juriștilor, mai ales a avocaților. Anume avocații se consideră că ar trebui să fie un exemplu pentru

toți ceilalți, mai ales sub aspectul ridicării activismului juridic al tuturor cetățenilor [1, p. 62], în acest sens revenindu-le rolul decisiv.

În doctrină, se operează cu diferite clasificări a activismului juridic, în funcție de câteva criterii, după cum urmează [12, p. 200]:

- *în funcție de subiecți*, se face distincție între activismul indivizilor și activismul organizațiilor;

- *în funcție de formele de realizare a dreptului*: activismul legat de executarea obligațiilor, folosirea drepturilor și aplicarea normelor juridice;

- *în funcție de consecințele juridice*: activismul juridic pozitiv și activismul juridic negativ (formă contestată de numeroși cercetători – e.n.);

- *în funcție de obiect*: activism cognitiv, activism legat de propaganda juridică, educația juridică etc.

Într-o altă opinie, formele activismului juridic sînt [1, p. 86-87]:

a) *în funcție de criteriul subiectiv*: - activismul juridic al persoanelor cu funcție de răspundere din cadrul organelor puterii de stat; - activismul juridic al colaboratorilor organelor de ocrotire a normelor de drept; - activismul juridic al grupurilor și al minorităților naționale; - activismul juridic al minorilor și al tineretului.

b) *în funcție de sfera relațiilor sociale*: - activism juridic de realizare a dreptului; - activism juridic de ocrotire a dreptului; - activism juridic de elaborare a dreptului (creație normativă); - activism juridic informațional și de cunoaștere.

Aceste forme ale activismului juridic al cetățenilor se consideră că contribuie, într-o anumită măsură și cu un grad diferit de eficacitate, la asigurarea edificării statului de drept [1, p. 87].

Așadar, activismul juridic presupune o participare personală activă a individului la soluționa-

rea problemelor juridice, la consolidarea legalității și a ordinii de drept și, desigur, o pregătire de a opune rezistență oricăror infracțiuni sau abateri. Activismul juridic este constituit din două părți componente [6, p. 481]:

- prima – individul este permanent pregătit pentru acțiuni active orientate spre asigurarea legalității și a ordinii de drept în societate,

- a doua – activitatea practică bazată pe inițiativă personală.

Abordarea complexă și multilaterală a activismului juridic în literatura de specialitate a condiționat identificarea unor trăsături și particularități concrete ale acestuia. În acest sens, se susține că activismul juridic al cetățenilor presupune activitatea intensă a acestora în sfera dreptului, care se caracterizează prin următoarele trăsături [25, p. 6-7]:

- în primul rînd, acesta reprezintă întotdeauna o conduită liberă conformă dreptului (în orice condiții, activismul juridic al cetățenilor presupune un comportament liber și legal, exprimat atît prin acțiuni active, cît și pasive, exercitate în scopul asigurării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului [1, p. 70]; libertatea opțiunii pentru un anumit comportament este o condiție necesară și o calitate indispensabilă a omului; numai existînd o asemenea libertate este posibilă viața normală a individului, descoperirea tuturor posibilităților de care dispune acesta [3, p. 12-13]);

- în al doilea rînd, o interacțiune activă cu dreptul, exprimată prin participarea activă în toate sferele de activitate socială, în special, în procesul de creare a legislației statului (precum și în alte activități cu caracter juridic realizate în interesul statului sau al persoanei, de ex., exercitarea dreptului subiectiv de a alege și de a fi ales [1, p. 70; 3, p. 12-13]);

- în al treilea rînd, activismul juridic al cetățenilor presupune o pregătire psihologică a acestora de a contacta cu dreptul. Această trăsătură a activismului juridic poate să se manifeste prin existența la cetățeni a unei convingeri stabile în menirea dreptului, generată de existența unei baze juridice corespunzătoare în cadrul statului, a deprinderilor și aptitudinilor juridice. Acest element este de neconceput în condițiile de inexistență în cadrul societății a unui nivel anumit de cultură juridică și, implicit, de conștiință juridică;

- în al patrulea rînd, individul în procesul manifestării activismului juridic se orientează spre o interacțiune strînsă cu valorile generale umane;

- în al cincilea rînd, activismul juridic emană în special de la cetățenii statului, cît și de la alte persoane care se află pe teritoriul acestuia;

- ultima trăsătură, considerată fundamentală, presupune urmărirea unui anumit scop: edificarea și consolidarea activă a poziției instituției statului de drept.

Acest scop este însă imposibil de atins fără o colaborare și interacțiune reciprocă dintre cetățean și stat și fără o influență a cetățeanului asupra statului, susține prof. Gh. Avornic [1, p. 65]. Sub acest aspect, este important că „una dintre particularitățile esențiale ale relațiilor dintre stat și persoană rezidă în faptul că aceste relații se determină și se stabilesc nu numai de către stat, în acest proces fiind implicat în mare măsură și cetățeanul” [9, p. 6].

Astfel, edificarea statului de drept este de neconceput fără implicarea activă a persoanei în desfășurarea acestui proces. În acest sens, cercetătorii expun următorul model: „*cetățean – activism juridic – valorile generale umane – dreptul – stat de drept*”. Activismul juridic al cetățenilor, orientîndu-se în baza

valorilor general umane, poate astfel constitui o forță motrică eficientă în procesul edificării statului de drept [25, p. 6-7].

Luînd în considerație toate particularitățile activismului juridic expuse *supra*, prof. Gh. Avornic formulează următoarea definiție (destul de completă în viziunea noastră): activismul juridic al cetățenilor este o activitate energetică a lor în domeniul dreptului și a raporturilor juridice, care se caracterizează printr-un comportament liber și legal, exprimat prin acțiuni active, dar și pasive, exercitate în scopul asigurării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, a valorilor general-umane atât în procesul de elaborare a dreptului, cât și în cel de realizare a lui [1, p. 71].

Un alt aspect de care s-au preocupat cercetătorii privește identificarea unor funcții proprii activismului juridic, care au un rol determinant în edificarea statului de drept.

În acest sens, I.V. Tepleașin menționează următoarele funcții [25, p. 6-7] (recunoscute de altfel și de alți cercetători [1, p. 92; 12, p. 202]):

- *funcția de asigurare* (de reglementare-asigurare) – prin activitatea juridică intensă a cetățenilor orientată spre satisfacerea și realizarea intereselor personale se asigură formarea calitativă a normelor și instituțiilor statului de drept;

- *funcția de activizare* (de reglementare și dinamizare) – menită să activeze, să sporească activitatea tuturor cetățenilor, respectarea conștiinței a prescripțiilor dreptului. În acest caz se produce o comasare nu doar a realizării dreptului, respectării dreptului, completarea dreptului cu valorile general umane, dar și o subordonare activă și realizare a cerințelor dreptului.

- *funcția de protecție* (de reglementare și ocrotire) – funcția

constă în crearea unui mecanism mai eficient de protecție a dreptului. Protecția dreptului derivă nu doar din simpla existență a dreptului, dar din utilizarea activă de către cetățeni a mijloacelor oferite de drept pentru a-și apăra drepturile și libertățile lezate.

Prin funcțiile date ale activismului juridic cetățenii participă la crearea mecanismului de reglementare juridică, manifestându-se ca mijloace juridice ale statului [1, p. 92].

Pe lângă aceste trei funcții, cercetătorul Gh. Avornic mai identifică și a patra – *funcția educativă*, care cuprinde în conținutul său acea parte de acțiune a dreptului care se efectuează nu prin mijloace special-juridice, dar prin metode și mijloace generale, sociale (educația juridică, conștiința juridică, aspectele morale ale dreptului, cultura juridică etc.) [1, p. 91].

Din perspectiva dată, în literatura de specialitate se menționează că activismul juridic al cetățenilor și funcția educativă a dreptului interacționează foarte activ, cu toate că educația juridică anticipează activismul juridic. De exemplu, cetățeanul, interacționînd cu dreptul, se informează despre rezultatele activității sale, despre consecințele comportamentului său, caută cea mai eficace modalitate de manifestare a conduitei sale orientate spre respectarea valorilor general umane și spirituale. La rîndul său, „educația juridică este îndreptată spre consolidarea calităților morale pozitive ale omului ca personalitate socială, spre prevenirea, limitarea sau lichidarea unor sau altor fenomene negative” [22, p. 196].

Abordînd problema activismului juridic al persoanei este important a atrage atenție și asupra factorilor care influențează dezvoltarea acestei categorii juridice. În condițiile edificării statului de drept, acestea sînt în primul rînd:

educația juridică, conștiința juridică și cultura juridică [25, p. 9 26, p. 26-27].

În același timp, asupra activismului juridic influențează și alți factori, precum: economici, politici, sociali [10, p. 134-135].

Factorii economici se impun mai ales din considerentul existenței diferitor forme de proprietate, în special, privată. Anume această formă de proprietate exercită influența cea mai puternică, stimulînd activismul juridic al individului, orientîndu-l spre obținerea independenței economice.

Factorii politici ce influențează activismul juridic al persoanei se bazează, în primul rînd, pe caracterul democratic al societății, suveranitatea poporului, ce determină creșterea activismului social al individului, o realizare mai completă a drepturilor și libertăților constituționale.

În contextul acestor factori, pentru activismul juridic al indivizilor într-un stat de drept, se consideră indispensabile [9, p. 312]: - existența și aplicarea unei constituții democratice; - existența, funcționarea eficientă și dezvoltarea continuă a societății civile; - existența unei ideologii generale a statului și societății orientată spre o interacțiune creatoare a fiecărui cetățean cu dreptul, în care prioritare sînt drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Este important de precizat că nivelul activismului juridic al individului este influențat și de *condițiile sociale* ale vieții individului. Sărăcia, șomajul, nivelul scăzut al vieții determină la rîndul lor un nivel scăzut de activism juridic. În acest sens, precizăm că democratismul, indiferent de nivelul său de dezvoltare, dacă nu se sprijină pe o independență economică a indivizilor, de unul singur nu va substitui complexul factorilor vitali și nu va stimula activismul indivizilor.

În același timp, merită apreciere și *factorii spirituali*, considerați a fi determinanți pentru creșterea intelectuală a persoanei, dezvoltarea culturii acesteia, ridicarea potențialului moral, avînd o semnificație stimulatîvă pentru dezvoltarea activismului juridic al persoanei. Cu cît este mai ridicat nivelul intelectual, cu atît este mai ridicat și nivelul activismului juridic. Din sistemul măsurilor destinate să contribuie la sporirea eficienței factorilor spirituali un loc important revine democratizării vieții societății; reformarea sistemului de învățămînt, activizarea implicării responsabile a organelor de drept în asigurarea realizării și apărării drepturilor și libertăților omului în cadrul statului [10, p. 134-135].

Generalizînd, se poate susține că în sistemul factorilor ce determină activismul juridic al cetățenilor un loc distinct revine factorilor sociali, economici, politici și spirituali, care prin interacțiunea și interdependența lor condiționează caracteristicile calitative și cantitative ale activismului juridic. Evident, un rol deosebit în acest context revine și mijloacelor juridice care influențează nemijlocit și pozitiv activismul juridic al cetățenilor.

Luînd în considerație că principala condiție pentru activismul juridic al cetățenilor servește democratizarea societății, trebuie să precizăm că pentru asigurarea acesteia este nevoie de următoarele instituții de drept: existența reală a societății civile, funcționarea eficientă a acesteia și dezvoltarea ideologiei juridice de stat orientată spre interacțiunea constructivă dintre drept și fiecare cetățean, care consolidează drepturile și libertățile omului și cetățeanului. Aceste instituții, sînt chemate să

contribuie la edificarea statului de drept în Republica Moldova [12, p. 207].

Concluzii. Prin esența sa, activismul juridic al cetățeanului, fiind o activitate intens desfășurată în sfera dreptului, se caracterizează prin participare activă a cetățenilor, individual sau organizați, în toate sferile activității sociale, inclusiv în procesul de formare a legislației statului, în realizarea politicilor sociale, în protecția drepturilor, libertăților și intereselor cetățenilor consacrate constituțional. În acest sens, deosebit de importantă este stimularea activismului juridic în direcția netolerării corupției, samovolniciei și criminalității și desfășurării unei lupte acerbe cu aceste fenomene negative pentru eradicarea lor din cadrul societății.

În viziunea noastră [2, p. 298-299], activismul juridic al cetățenilor și, în general, cultura juridică a acestora, în mod considerabil pot fi dezvoltate de ordinea care domină în structurile sistemului de stat, disciplina, profesionalismul, cultura demnitarilor și a funcționarilor publici, de receptivitatea acestora la apelurile și solicitările cetățenilor, de eficiența și principiile respectate în realizarea justiției, de executarea necondiționată a hotărîrilor judecătorești definitive, de calitatea actelor normative-juridice, de protecția eficientă a drepturilor și libertăților omului, de asigurarea asistenței juridice calificate în cazul litigiilor, în fine, de modul cum este asigurată supremația dreptului în cadrul statului.

Prin urmare, nivelul culturii juridice poate fi ridicat considerabil dacă se va perfecționa cadrul legislativ, activitatea organelor statului, în special a celor jurisdicționale și de ocrotire a dreptului.

Bibliografie:

1. Avornic Gh. *Intensificarea activismului juridic al cetățenilor prin intermediul instituției avocaturii – condiție a edificării statului de drept*. Teză de doctor habilitat în drept. Chișinău, 2005.
2. Costachi Gh. *Unele aspecte ale conceptului statului de drept*. În: „Edificarea statului de drept”, Materialele conferinței internaționale științifico-practice (Chișinău, 26-27 septembrie 2003). Chișinău: Transparency International – Moldova, (Tipografia „Bons Offices”, 2003.
3. Guceac I. *Socializarea juridică a individului – condiție indispensabilă pentru edificarea statului de drept în Republica Moldova*. În: Justiția Constituțională în Republica Moldova, 2008, nr. 3.
4. Pînzaru T., Sultanov R. *Cadrul juridic actual ce asigură implicarea cetățenilor în procesul decizional*. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr. 4.
5. Авраменко С. Л. *Новая конституция Швейцарской Конфедерации*. *Право и современность*. В: Государство и право, 2001, №7.
6. Баранов П. П. *Правосознание и правовое воспитание*. В: *Общая теория права Курс лекций*. Под общей ред. проф. В. К. Бабаева. Нижний Новгород, 1993.
7. Бирюков И. В., Ермолаев В. В. *Проблемы психологической готовности студентов к профессиональной деятельности*. В: Актуальные проблемы борьбы с преступностью на современном этапе развития общества: Сборник научных статей. Воронеж: МОУ ВЭПИ, 2001.
8. Затонский В. А. *Сильное государство и активная личность: теоретико-правовой аспект* / Под ред. проф. А. В. Малько. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 2005.
9. Златапольский Д. Л. *Государство и личность: основы взаимоотношений*. В: Вестник Московского университета. Серия 11, Право, 1993, №1.
10. Злобин С. *Конституционные аспекты формирования правовой культуры в Республике Молдова*

ва в переходном периоде. Chişinău: Tipografia AŞM, 2006.

11. Злобин С. *Правовая активность граждан в правовом демократическом государстве*. În: „Dezvoltarea constituţională a Republicii Moldova la etapa actuală”, materialele conferinţei internaţionale ştiinţifico-practice din 23-24 septembrie 2004 (Bălţi). Chişinău: S. n. (F.E.-P. „Tipografia Centrală”), 2004.
12. Злобин С., Иванов В. *Социально-правовая активность граждан как форма выражения гражданского общества в правовом государстве*. В: „Гражданское общество Молдовы: проблемы и перспективы”, международная научно-практическая конференция (2011; Комрат). Comrat: Ins. pentru Democraţie, 2011.
13. Казимирчук В.П. *Социалистический образ жизни и социально-правовая активность личности*. В: Социалистическая законность, 1977, №3.
14. Кожевников С. Н. *Правовая активность: Понятие и сущность*. В: Правоведение, 1979, № 4.
15. Кожевников С. Н., Агеев Ю. И. *Государственно-правовые основы советского образа жизни и социальной активности личности*. Иркутск: Изд-во Иркутского университета, 1989.
16. Кудрявцев В. Н. *Право и поведение*. Москва: Юридическая литература, 1978.
17. Мурашин А. Г. *Прямое правотворчество. Особенности принятия актов прямого народовластия*. В: Государство и право, 2001, №2.
18. Навальный С. В. *Электорально-правовая культура. Вопросы теории и практики*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 1999.
19. Оксамытный В. В. *Правомерное поведение личности*. Киев: Наукова думка, 1985.
20. Пеньков Е.М. *Социальные нормы – регуляторы поведения личности. Некоторые вопросы методологии и теории*. Москва: Мысль, 1972.
21. Покровский И. Ф. *О правовой активности личности и формировании ее правосознания*. В: Вестник Ленинградского университета, Экономика, философия, право. Вып.3, 1971, №17.
22. *Правовое воспитание и социальная активность населения* / В. П. Зенин, Н.И. Кочобра, В.В. Оксамытный и др. Киев: Наукова думка, 1979.
23. Ратинов А. Р. *Правосознание как источник правовой активности и регулятор правового поведения. Научная информация по вопросам борьбы с преступностью*. Москва: Юридическая литература, 1970.
24. Сапун В. А. *Социалистическое правосознание и реализация советского права*. Владивосток: Изд-во Дальневосточного университета, 1984.
25. Тепляшин И. В. *Правовая активность граждан в условиях становления правового государства*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2002.
26. Тепляшин И. В. *Становление российской правовой государственности и правовая активность граждан*. В: Журнал российского права, 2002, № 1.
27. Тодыка Ю. Н. *Конституционные основы формирования правовой культуры*. Харьков: Райдер, 2001.
28. Федоренко А. А. *Гуманитарные технологии организации социальной активности граждан приволжского федерального округа*. В: Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. Серия Социальные науки, 2007, №2 (7).
29. Филиппов А. М. *Социально-культурные аспекты активности женщин в современных российских условиях*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата социологических наук. Санкт-Петербург, 2008.
30. Чхиквадзе В. М. *Социалистический гуманизм и права человека*. Москва: Наука, 1978.
31. Шафиров В. М. *Правовая активность советских граждан*. Красноярск: Изд-во Красноярского государственного университета, 1982.
32. Щербакова Н. В. *Правовая установка и социальная активность личности*. Москва: Юридическая литература, 1986.
33. Ягофаров Д. А. *Современная теория государства и права: Словарь категорий и понятий: Учебное пособие*. Екатеринбург, 1994.